

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор
Хмельницького університету
управління та права
імені Леоніда Юзькова, доктор
юридичних наук, професор, заслужений
юрист України

Олег ОМЕЛЬЧУК

17 травня 2024 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження, поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право,

Галаш Альбіни Олександрівни на тему:

«УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ГРОМАДЯНАМИ УКРАЇНИ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ ЗА ЇЇ МЕЖАМИ ТА ІНОЗЕМЦЯМИ», затверджену вченою радою Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (протокол № 5 від 29 жовтня 2020 року)

ВИТЯГ

з протоколу засідання кафедри цивільного права та процесу і кафедри міжнародного та європейського права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
від 21 травня 2024 року

ПРИСУТНІ:

Присутні: Гринько С. Д., завідувачка кафедри цивільного права та процесу, д-р юрид. наук, проф.; Якимчук С. О., заступниця завідувачки кафедри цивільного права та процесу, канд. юрид. наук, доц.; професори кафедри цивільного права та процесу: Бондаренко-Зелінська Н. Л., канд. юрид. наук, доц.; Ватрас В. А., д-р юрид. наук, проф.; Нагнибіда В. І., д-р юрид. наук, проф.; доценти кафедри цивільного права та процесу: Анікіна Г. В., канд. юрид. наук, доц.; Гарієвська М. Б., канд. юрид. наук, доц.; Сердечна І.Л., канд. юрид. наук, доц.; Трач О. М., канд. юрид. наук, доц.; Чорна Ж. Л., канд. юрид. наук, проф.; Грицишина Л.В, доктор філософії з права; Ромась М.І., доктор філософії з права; завідувачка кафедри міжнародного та європейського права Лозінська С.В., канд. юрид. наук, доц.; професори кафедри міжнародного та європейського права: Кожевнікова В. О., д-р юрид. наук, проф.; Черняк О. Ю., канд. юрид. наук, проф.; доценти кафедри: Іванова Р. А., канд. юрид. наук, доц.;

Іваницький А. М., доктор філософії з права; Кірик А.Ю., доктор філософії з права.

Запрошені: завідувач кафедри трудового, господарського та земельного права наук Костяшкін І. О., д-р юрид. наук, проф.; аспірантка кафедри цивільного права та процесу Галаш А.О.

З присутніх – 5 докторів юридичних наук, 14 кандидатів юридичних наук і докторів філософії – фахівці за профілем поданої на розгляд дисертації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення дисертаційного дослідження аспірантки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова Галаш Альбіни Олександрівни на тему «Усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями», виконаного в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова та поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право щодо рекомендації до розгляду та захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

СЛУХАЛИ:

доцентку кафедри цивільного права та процесу, кандидатку юрид. наук, доцентку Якимчук С. О., яка повідомила присутніх про те, що Галаш Альбіна Олександрівна народилась 15 травня 1997 року у м. Хмельницький, Хмельницька область. У 2018 році закінчила Хмельницький університет управління та права за спеціальністю «Правознавство», кваліфікація юрист. У 2020 році закінчила Київський національний університет імені Тараса Шевченка, кваліфікація магістр права. На даний час є фізичною особою – підприємцем. З вересня 2020 року є аспіранткою кафедри цивільного права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Вченою радою Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова рішенням від 29 жовтня 2020 року (протокол № 5) Галаш Альбіні Олександрівні було затверджено тему дисертаційного дослідження «Усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями».

Науковий керівник – професор кафедри цивільного права та процесу, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України Ватрас Володимир Антонович.

Дисертацію виконано відповідно до наукових тем кафедри цивільного права та процесу на 2017-2023 роки «Актуальні питання правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів» (державний реєстраційний номер 0117U000105) та на 2024–2030 роки «Актуальні питання правового регулювання здійснення та захисту особистих немайнових і майнових прав суб'єктів приватного права»

(державний реєстраційний номер 0124U002539), що є складовими частинами наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова на 2017-2026 роки (державний реєстраційний номер 01178U000103).

СЛУХАЛИ:

виступ аспірантки Галаш Альбіни Олександрівни, яка доповіла присутнім основний зміст дисертаційного дослідження, зокрема обґрунтувала актуальність теми дослідження, науково-теоретичну та практичну значимість досліджуваної проблеми, визначила мету та задачі дослідження, основні положення, які виносяться на захист, висвітлила методологічну основу дисертації, охарактеризувала ступінь наукової розробки проблеми на сучасному етапі, виклала основні результати дослідження та сформулювала висновки і рекомендації, відповіла на запитання науково-педагогічних працівників кафедр.

Зокрема вона зазначила, що інститут усиновлення є одним із найважливіших інститутів сімейного права, поряд із інститутом шлюбу, сім'ї та батьківства, виступаючи з одного боку способом захисту сімейних прав та інтересів дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з іншого – будучи юридичним фактом, що зумовлює набуття особами, які усиновили дитину батьківських прав та обов'язків; для усиновителів – це й забезпечення можливості набуття ними такого важливого особистого немайнового права, як право на батьківство (материнство). В той же час, зважаючи на юридичне визнання пріоритету прав та інтересів дитини перед правами та інтересами інших учасників сімейних відносин, важливим є забезпечення дієвого процесуального механізму здійснення усиновлення в аспекті забезпечення попередження можливих порушень сімейних прав та інтересів дитини, особливо якщо усиновлення здійснюється громадянами України, які проживають за її межами або іноземцями, що зумовить зміну місця проживання дитини та залишить в якості чинника, який дозволить забезпечити контроль за дотриманням прав усиновленої дитини, умовами її проживання лише здійснення передбаченого законодавством нагляду. В той же час, як в сучасній правовій доктрині, так і в судовій практиці виникає чимало проблем, які ведуть до окремих порушень прав та інтересів дитини в процесі її усиновлення іноземцями та особами без громадянства, а також громадянами України, які проживають за її межами.

Україна як учасник Угоди про асоціацію з Європейським Союзом та кандидат у члени цього політико-економічного державоподібного утворення з елементами міжнародної організації, здійснює адаптацію свого законодавства до права Європейського Союзу, а також Ради Європи (в тому числі приватного), оскільки право останньої також визнається частиною права Європейського Союзу. Одним із таких напрямків є наближення положень сімейного права України до положень приватного права держав-членів Ради Європи та Європейського Союзу, яке

відбувається в тому числі через правове регулювання усиновлення дітей іноземними громадянами (міжнародне усиновлення) на рівні універсальних та регіональних актів міжнародного права.

Вище викладене зумовлює необхідність та актуальність поглибленого дослідження питання усиновлення дитини громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями, а також теоретико-правових та прикладних проблем у даній сфері дослідження

А. О. Галаш наголосила, що проблематика усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями викликає значний інтерес науковців – представників сімейно-правової доктрини. Зокрема, окремі теоретико-правові та прикладні проблеми інституту усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями розглядаються у працях багатьох науковців у сфері сімейного права. Однак, комплексного дисертаційного дослідження усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями наразі не проводилося, особливо в аспекті його розуміння як особливого інституту сімейного права. В судовій практиці склалася неоднозначна ситуація щодо застосування окремих положень Сімейного кодексу України щодо визначення умов міжнародного усиновлення, вимог, що ставляться до усиновлювачів, що є громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями, підстав та правових наслідків визнання усиновлення недійсним та його скасування. У зв'язку із вище викладеним здобувачка зробила висновок, що дослідження питання усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями є актуальним, має важливе наукове значення, в тому числі і для юридичної практики, що зумовило доцільність його проведення на рівні дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії з права.

Все це свідчить про надзвичайну актуальність теми даного дисертаційного дослідження.

Метою дослідження є розроблення науково-теоретичної концепції сучасного розуміння теоретико-правових та прикладних засад усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями, виявлення основних проблем, а також формування наукових висновків та пропозицій стосовно вдосконалення чинного сімейного законодавства у даній галузі дослідження.

У дисертації проведено аналіз поняття та правової природи інституту усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями, досліджено розвиток законодавства, яке діяло на українських землях, з питань усиновлення дітей іноземцями або за кордоном, проаналізовано міжнародний та європейський досвід правового регулювання усиновлення дитини громадянами, які проживають за кордоном або іноземцями, в тому числі за законодавством держав Європейського Союзу та законодавством Республіки Молдова, розкрито процедурний порядок провадження діяльності щодо усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями,

досліджені особливості вирішення справи про усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями судом, особливості перегляду рішень про міжнародне усиновлення, проаналізовано особливості провадження діяльності з усиновлення дітей, – які перебувають за кордоном в умовах воєнного стану, досліджено правові основи захисту прав дітей, усиновлених громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями судом та консульськими установами, запропоновано вдосконалення норм сімейного законодавства, якими врегульовано питання усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями.

Відповідно до поставлених у роботі мети та завдань, за результатами дослідження сформульовано та обґрунтовано низку наукових положень, що виносяться на захист, зокрема:

уперше:

1) визначено усиновлення дітей громадянами України, які проживають за межами України та іноземцями як особливий інститут сімейного права, який врегульовує три групи правовідносин: а) правовідносини між особою, яка бажає усиновити дитину та органом, уповноваженим здійснювати провадження діяльності у сфері усиновлення дитини; б) правовідносини між особою, яка подала заяву про усиновлення дитини та відповідним юрисдикційним органом, який розглядає справу про усиновлення і приймає відповідне рішення, за відповідною участю у них Національної соціальної сервісної служби України, органу опіки та піклування, родичів усиновлювача, рідних батьків усиновленої дитини, кровних родичів усиновленої дитини, інших учасників правовідносин щодо влаштування дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування; в) правовідносини, що виникають за участю усиновлювача щодо здійснення ним обов'язків щодо виховання та утримання усиновленої дитини та здійснення нагляду уповноваженим органом за станом виконання цих обов'язків усиновлювачів;

2) визначені спеціальні ознаки усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями як інституту сімейного права, а саме: а) подвійне правове регулювання правовідносин, що виникають у процесі усиновлення – як загальними нормами, якими передбачаються умови, порядок здійснення усиновлення та його правові наслідки, так і спеціальними нормами, якими визначаються особливі умови здійснення усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями; б) окремі вимоги щодо постановки на облік та здійснення обліку осіб, які бажають усиновити дитину і дітей, які підлягають усиновленню; в) особливий перелік документів, що подаються з метою постановки на облік для усиновлення дитини; г) здійснення такого обліку Нацсоцслужбою; д) у разі перебування дитини за кордоном – несудовий порядок прийняття рішення про усиновлення та суміщення органу, до якого здійснюється звернення з метою усиновлення та того, який приймає рішення; е) у разі, якщо

усиновлювач є іноземцем – особливі вимоги, які ставляться до усиновлювача та усиновленої дитини; обмеження принципу таємності усиновлення у разі, якщо між Україною та державою громадянства або постійного проживання іноземця немає договору про надання правової допомоги, а законодавство відповідної держави не передбачає, що усиновлення є таємним; необхідність отримання згоди Нацсоцслужби для вирішення питання про усиновлення дитини; дія принципів збереження громадянства України за усиновленою дитиною до досягнення нею вісімнадцяти років; забезпечення усиновленій дитині прав в обсязі не меншому, ніж це встановлено сімейним законодавством; здійснення нагляду за дитиною, яка усиновлена іноземцем і проживає за межами України відповідною консульською установою;

3) запропоновано гармонізувати положення Сімейного кодексу України та Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей в частині використання термінології, визначеної у Сімейному кодексі України: запропоновано замінити поняття «кандидат в усиновлювачі» поняттям «особа, яка бажає усиновити дитину» та «особа, яка поставлена на облік як особа, яка бажає усиновити дитину» для позначення особи, яка поставлена на відповідний облік Національною соціальною сервісною службою України, «заява про взяття на облік кандидатів в усиновлювачі» на «заява про взяття на облік осіб, які бажають усиновити дитину» для позначення заяви, яка подається з метою постановлення на облік як особи, яка бажає усиновити дитину, а для позначення осіб, які подають відповідну заяву про постановку на облік – передбачити використання поняття «громадяни/іноземці/особи, які звертаються із заявою про постановку на облік осіб, які бажають усиновити дитину» або «заявник»;

4) визначено особу, яка бажає усиновити дитину як спеціальний правовий статус, який означає набуття громадянином України, який проживає за межами України та іноземцем спеціального правового статусу особи, яка вправі ознайомлюватися із документами, що стосуються дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в тому числі особистого та медичного характеру, якщо це здійснюється з метою потенційного усиновлення однієї або кількох з них; право знайомитися з дитиною та встановлювати контакт з метою створення сприятливих умов для подальшого усиновлення дитини; ініціювати процес усиновлення дитини в суді або консульській установі, залежно від місця проживання дитини; право вимагати документи та інформацію, яка необхідна для здійснення процесу усиновлення дитини, а також обов'язок дотримуватися обмежень та зобов'язань, передбачених Сімейним кодексом України, Порядком № 905 та іншими документами з питань здійснення процесу усиновлення;

5) запроваджено альтернативний порядок подання заяви з метою постановки на облік як особи, яка бажає усиновити дитину громадянами України, які проживають за межами України та іноземцями через подання

заяви про взяття на облік як особи, яка бажає усиновити дитину, як особисто, так і через Єдиний державний вебпортал електронних послуг у разі, коли вони пройшли електронну ідентифікацію та автентифікацію з використанням інтегрованої системи електронної ідентифікації, кваліфікованого електронного підпису або інших засобів електронної ідентифікації, які дають змогу однозначного встановлення особи відповідно до положень п. 22-1 Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей;

б) спрощено порядок подання заяви з метою постановки на облік як особи, яка бажає усиновити дитину громадянами України, які проживають за межами України та іноземцями шляхом вилучення положення наказу Міністерства соціальної політики України від 17 листопада 2011 року № 445 про вимоги до оформлення справи та положення, що у разі порушення цих вимог справа повертається заявнику або представнику без розгляду як таких, що є формальними і такими, що ставлять громадян України, які проживають за межами України та іноземців у не вигідне положення порівняно із громадянами України, які постійно проживають в Україні і є дискримінаційними;

7) запропоновано встановити обов'язок суду при врахуванні матеріального становища особи, яка бажає усиновити дитину відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 224 Сімейного кодексу України забезпечити утримання усиновленої дитини її усиновлювачами в обсязі, не меншому за розмір мінімального рівня доходу на особу, встановленого для регіону країни постійного проживання заявників (за відсутності такого соціального стандарту – в обсязі, не меншому за розмір держави громадянської належності заявників або одного з них (у разі різного громадянства у заявників – за законодавством тієї держави, яка передбачає більший обсяг мінімального рівня доходу на особу), за відсутності такого соціального стандарту – в обсязі, не меншому за розмір прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, передбачений законодавством України). У випадку, якщо дохід заявників не дозволяє забезпечити утримання дитини в обсязі, не меншому за розмір мінімального рівня доходу на особу, суд відмовляє у задоволенні заяви про усиновлення дитини;

8) запропоновано у справі про усиновлення дитини іноземцем або особою без громадянства передбачити обов'язкову участь представника консульської установи відповідної держави, у разі, якщо усиновлення здійснюється особами, які постійно проживають за межами України;

9) обґрунтовано необхідність впровадження оскарження рішення консульської установи про усиновлення дитини у разі, якщо воно порушує права та інтереси усиновлювачів та усиновленої дитини, до суду в порядку передбаченому ст. 238 СК України для скасування усиновлення.

вдосконалено:

9) розуміння усиновлення як правовідносин між усиновлювачем – громадянином України або іноземцем та усиновленою дитиною, за

відповідною участю у них родичів усиновлювача, рідних батьків усиновленої дитини, кровних родичів усиновленої дитини, юрисдикційного органу, який розглядає справу про усиновлення і приймає відповідне рішення, органу опіки та піклування, інших учасників правовідносин щодо влаштування дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування; як юридичного акту суду або іншого уповноваженого юрисдикційного органу, що приймає рішення про усиновлення та усиновлювача, що вчиняє юридично значимі дії для здійснення процесу усиновлення;

10) пропозиції щодо удосконалення порядку застосування норм, якими визначений перелік хвороб, які не дають особі бути усиновлювачем або мати статус особи, яка бажає усиновити дитину, а саме: тривала хвороба, яка перешкоджає виконувати свої батьківські обов'язки усиновлювачем або може перешкодити зробити це в майбутньому особою, яка бажає усиновити дитину, може бути підтверджена медичним висновком закладу охорони здоров'я держави перебування або громадянської належності особи, що виданий у порядку, передбаченому законодавством відповідної держави;

11) питання негайного виконання судових рішень у справах про усиновлення, а саме: запропоновано передбачити у законодавстві можливість негайного виконання судового рішення у справах про усиновлення неповнолітньої або малолітньої дитини, якщо суд прийде до висновку про те, що затримка у виконанні рішення суду може призвести до негативних наслідків для заявників та усиновленої дитини, в тому числі для життя та здоров'я дитини;

12) законодавство про можливість зміни імені, прізвища та по батькові усиновленої дитини, а саме: запропоновано передбачити у Сімейному кодексі України, якщо звичай національної меншини, до якої належать усиновлювачі або один з них не передбачає використання по батькові, за заявою усиновлювачів по батькові усиновленої особи може бути виключене;

13) законодавство про можливість вирішення справи про усиновлення дитини громадянином України, який проживає за межами України або іноземцем за відсутності дитини, що усиновлюється у випадках, якщо участь дитини є неможливою у зв'язку із обставинами, що викликані військовою агресією російської федерації та введенням на території України військового стану, за наявності її усної або письмової згоди на усиновлення, якщо дитина здатна висловити таку згоду;

14) законодавство про можливість усиновлення дитини громадянином України, який проживає за межами України або іноземцем в умовах правового режиму воєнного стану, а саме: уточнено, що таке усиновлення є неможливим у разі, якщо особою, яка бажає усиновити дитину є особи, які проживають на території держави-агресора або держав, які здійснюють сприяння державі-агресору, або іноземці, що є громадянами держави-агресора або однієї з держав, які здійснюють сприяння державі-агресору;

запропоновано ряд заходів щодо цифровізації процесів ознайомлення громадян України, які проживають за межами України та іноземців з інформацією про дітей, які можуть бути усиновлені, проведення знайомства осіб, які бажають усиновити дитину з дитиною, подання документів, які стосуються взяття на облік особи, яка бажає усиновити дитину, її інформування про дітей, які можуть бути усиновлені, отримання згоди Нацсоцслужбою, а також отримання рішень за відповідними заявами;

набули подальшого розвитку:

15) наукові позиції щодо особливостей постановки на облік та здійснення обліку осіб, які бажають усиновити дитину і дітей, які підлягають усиновленню, а саме: запропоновано передбачити при поданні нотаріально засвідченої згоди другого з подружжя на усиновлення дитини причини усиновлення тільки одним із подружжя не тільки щодо громадян України, які проживають за межами України та іноземців при подачі заяви про їх постановку на облік як осіб, які бажають усиновити дитину, а й при подачі такої заяви громадянами України, які постійно проживають на території України;

16) вчення про досудовий і судовий етапи усиновлення, а саме визначено, що: провадження діяльності щодо усиновлення у правовідносинах, що передують вирішенню справи про усиновлення дітей іноземцями та громадянами України, які проживають за межами України можна розглядати як досудовий процес усиновлення дитини, за умови, якщо дитина проживає на території України, або процес усиновлення, що передує вирішенню справи про усиновлення у випадку усиновлення дитини, яка проживає за межами України, оскільки в другому випадку прийняття рішення про усиновлення здійснюють консульські установи (якщо дитина є громадянином України) або інші уповноважені органи (якщо дитина є громадянином іншої держави і міжнародне усиновлення підпорядковується законодавству іншої держави);

17) наукові погляди щодо визначення міжнародного та європейського досвіду правового регулювання усиновлення дитини громадянами, які проживають за кордоном або іноземцями;

18) наукові дослідження законодавства, яке діяло на українських землях і врегульовувало особливості усиновлення дітей іноземцями або за кордоном.

По закінченню доповіді присутніми було поставлено до аспірантки Галаш А. О. такі питання:

Трач О.М., к. ю. н., доцент: У дисертації Ви пропонуєте розглядати усиновлення дітей громадянами України, які проживають за межами України та іноземцями як особливий інститут сімейного права, який врегульовує три групи правовідносин: а) правовідносини між особою, яка бажає усиновити дитину та органом, уповноваженим здійснювати

провадження діяльності у сфері усиновлення дитини; б) правовідносини між особою, яка подала заяву про усиновлення дитини та відповідним юрисдикційним органом, який розглядає справу про усиновлення і приймає відповідне рішення, за відповідною участю у них Національної соціальної сервісної служби України, органу опіки та піклування, родичів усиновлювача, рідних батьків усиновленої дитини, кровних родичів усиновленої дитини, інших учасників правовідносин щодо влаштування дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування; в) правовідносини, що виникають за участю усиновлювача щодо здійснення ним обов'язків щодо виховання та утримання усиновленої дитини та здійснення нагляду уповноваженим органом за станом виконання цих обов'язків усиновлювачів. Чому на Вашу думку міжнародне усиновлення слід розглядати саме як окремий інститут, а не субінститут інституту усиновлення у сімейному праві?

Відповідь: Дякую за запитання. На нашу думку, усиновлення дітей громадянами України, які проживають за межами України та іноземцями слід розглядати як особливий інститут сімейного права у зв'язку із тим, що він передбачає дуалізм у правовому регулюванні – воно здійснюється як загальними нормами Сімейного кодексу України та Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей, якими передбачаються умови, порядок здійснення усиновлення та його правові наслідки, так і спеціальними нормами, якими визначаються особливі умови здійснення міжнародного усиновлення, якщо воно здійснюється в Україні – вони визначені ст. ст. 282 та 283 Сімейного кодексу України та окремими положеннями Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей, а у випадку, якщо усиновлення здійснюється за межами України – відповідно до положень законодавства, визначеного відповідно до ст. 69 Закону України «Про міжнародне приватне право». Цей правовий інститут передбачає не виключно судовий порядок здійснення усиновлення, а можливість усиновлення й несудовими органами – дипломатичними представництвами та консульськими установами, якщо дитина, яка усиновлюється, проживає за кордоном.

Чорна Ж.Л., к. ю. н., проф.: В дисертації Ви зазначаєте на проблематиці оскарження рішень консульських установ про усиновлення дитини. В чому полягає така проблематика?

Відповідь: Дякую за запитання. Поза увагою законодавця також залишився не тільки процесуальний аспект прийняття рішення про усиновлення консульською установою, а й можливість його оскарження у разі, якщо воно порушує права та інтереси усиновлювачів та усиновленої дитини. У разі прийняття такого рішення судом, особа, права якої порушені може подати апеляційну скаргу на таке рішення суду. Однак, учасники справи про усиновлення дитини, коли рішення приймається консульською установою, позбавлені такого права, оскільки п. 88 Порядку

№ 905 не передбачає можливість оскарження рішення консульської установи про усиновлення. На нашу думку, слід передбачити можливість оскарження такого рішення в судовому порядку, а саме в порядку скасування усиновлення. У разі визнання такого рішення протиправним, тобто таким, що порушує права та законні інтереси усиновлювача, усиновленої дитини, її батьків, відповідне рішення про усиновлення має бути визнане протиправним і скасоване.

Іванова Р.Ю., к. ю. н., доц.: Положення яких міжнародних документів Ви використовували для дослідження інституту усиновлення дітей громадянами держави, які проживають за її межами та іноземцями?

Відповідь: Дякую за запитання. В дисертації передусім досліджені положення Конвенції ООН про права дитини (а саме ст. 21, яка передбачає можливість здійснення міждержавного усиновлення і дотримання при цьому інтересів дитини), Гаазької конвенції про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення, Гаазької конвенції про юрисдикцію, право, що застосовується та визнання рішень про усиновлення, Європейської конвенції з усиновлення дітей, Договору між Україною та Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах, Договорів між Україною і Республікою Молдова та між Україною та Республікою Північна Македонія про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах, Угоди між Україною та Турецькою Республікою про правову допомогу та співробітництво в цивільних справах.

Бондаренко-Зелінська Н. Л., к. ю. н., доцент: В дисертації Ви зазначаєте на можливості вирішення справи про усиновлення дитини громадянином України, який проживає за межами України або іноземцем за відсутності дитини, що усиновлюється у випадках, якщо участь дитини є неможливою у зв'язку із обставинами, що викликані військовою агресією російської федерації та введенням на території України військового стану, за наявності її усної або письмової згоди на усиновлення, якщо дитина здатна висловити таку згоду. Також Ви пропонуєте передбачити негайне виконання рішення суду у справі про усиновлення дитини, якщо суд прийде до висновку про те, що затримка у виконанні рішення суду може призвести до негативних наслідків для заявників та усиновленої дитини, в тому числі для життя та здоров'я дитини. Чи на Вашу думку, було б доцільно розширити випадки негайного виконання рішень суду про усиновлення не тільки тими випадками, про які Ви зазначили, але й випадками, якщо доцільним є термінове переміщення (евакуація) дитини за межі України до держави місця перебування усиновлювачів у зв'язку із небезпекою перебування дитини в обставинах, викликаних війною в Україні.

Відповідь: Дякую за запитання. Так, можу погодитися на слушності Вашої пропозиції і доцільності звернення рішення суду про усиновлення

до негайного виконання із вказаних Вами мотивів, тим підстави для цього можуть охоплюватися й запропонованими у дисертації підставами «якщо затримка у виконанні рішення суду може призвести до негативних наслідків для заявників та усиновленої дитини, в тому числі для життя та здоров'я дитини».

Лозінська С.В., к. ю. н., доц.: Ви пропонуєте удосконалити законодавство про можливість усиновлення дитини громадянином України, який проживає за межами України або іноземцем в умовах правового режиму воєнного стану, а саме передбачити, що таке усиновлення є неможливим у разі, якщо особою, яка бажає усиновити дитину є особи, які проживають на території держави-агресора або держав, які здійснюють сприяння державі-агресору, або іноземці, що є громадянами держави-агресора або однієї з держав, які здійснюють сприяння державі-агресору та передбачити ряд заходів щодо цифровізації процесів усиновлення дитини. Чи на Вашу думку, є доцільним передбачити можливість цифровізації не тільки процесів досудового порядку усиновлення, а й власне – процесу вирішення справи про усиновлення в суді і якщо так, то яким чином?

Відповідь: Дякую за запитання. На нашу думку, спеціально запроваджувати відповідні заходи не потрібно, оскільки існуюче цивільне процесуальне законодавство передбачає можливість застосування відповідних заходів – участі сторони у судовому засіданні в режимі відеоконференції, подання заяви та інших документів через систему електронного суду тощо. Однак, відповідні заходи щодо цифровізації вирішення справи про усиновлення дитини в суді не можуть бути застосовані у разі проведення закритого засідання у справі про усиновлення дитини.

Нагнибіда В.І., д. ю. н., професор: Досліджуючи зарубіжний досвід правового регулювання усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями, законодавство яких держав Ви розглянули?

Відповідь: Дякую за запитання. В дисертації було досліджене цивільне та сімейне законодавство таких держав, як Болгарія, Естонія, Іспанія, Латвія, Молдова, Німеччина, Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина, Франція, Чехія, Швейцарія.

ВИСТУПИЛИ:

професор кафедри цивільного права та процесу, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України Ватрас Володимир Антонович, як науковий керівник, зробив коротку характеристику дисертації та особи здобувачки.

1. Виконання індивідуального плану навчальної роботи (навчальна складова освітньо-наукової програми).

Аспіранткою Галаш Альбіною Олександрівною повністю виконано індивідуальний план навчальної роботи, що відповідає навчальному плану Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова підготовки фахівців освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право галузі знань 08 Право аспірантури, складеного згідно Національної рамки кваліфікацій та вимог Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261.

Альбіна Олександрівна своєчасно виконала всі розділи індивідуального навчального плану, відвідувала лекції та семінарські заняття, які проводили науково-педагогічні працівники університету.

2. Виконання індивідуального плану наукової роботи (наукова складова освітньо-наукової програми).

Галаш Альбіна Олександрівна своєчасно та повністю виконувала всі розділи індивідуального плану наукової роботи, що підтверджується висновками кафедри цивільного права та процесу на підставі звітів аспірантки та атестаційних листів наукового керівника.

Проведене дослідження відповідає вимогам актуальності, оригінальності підходу дослідження, а отримані результати характеризуються ознаками наукової новизни. Попри наявність низки дисертаційних робіт щодо окремих аспектів здійснення усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями, комплексного дослідження даного правового інституту в сімейному праві не було здійснено.

Враховуючи комплексність та системність дослідження, при розкритті обраної теми використовувалися методи: формально-логічний, системно-структурний, історико-правовий, порівняльно-правовий.

Дисертаційне дослідження характеризується вдалою структурою, що дозволило зупинитись не лише на вивченні проблеми в цілому, але й на окремих її аспектах та виявити взаємозв'язки між ними. Питання аналізуються послідовно, показана їх взаємообумовленість.

Про обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження «Усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями», зокрема, свідчить опрацювання значного масиву наукових праць, що супроводжувалось їх критичним аналізом і аргументацією власних позицій. На особливу увагу заслуговує проведений дисертанткою глибокий та послідовний аналіз нормативно-правових актів європейських країн, судової практики із питань, пов'язаних із здійсненням усиновлення дітей громадянами, які проживають за межами держави та іноземцями.

Дисертантка критично оцінює положення окремих наукових робіт, а також, дотримуючись етики наукових дискусій, вступає у полеміку щодо

думок, які видаються з тих чи інших причин неприйнятними. Наукові результати дисертаційної роботи отримані особисто. Для аргументації окремих положень та як підґрунтя наукової дискусії використано положення праць інших науковців, на які зроблено відповідні посилання.

Характеризуючи аспірантку особисто слід відзначити, що Альбіна Олександрівна у процесі підготовки дисертації проявила себе інтелектуальним та сумлінним науковцем, який спроможний з використанням різноманітного методологічного інструментарію виконувати складні дослідження на високому науковому рівні. Враховуючи наведене, науковий керівник стверджує, що висновки зроблені здобувачкою у дисертації можна визнати такими, що мають характер наукової новизни, а результати дисертації мають теоретичне та практичне значення у рівні пізнання і розвитку проблем, які досліджуються.

3. Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації).

Під час виконання дисертаційного дослідження аспірантка дотримувалася основних засад академічної доброчесності, які закріплено у п. 2.3.3 Кодексу академічної доброчесності Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, а саме: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного й підсумкового контролю результатів навчання (до осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей); посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації; інші дії, які сприяють забезпеченню довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

4. Відповідність дисертації вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від «23» березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від «03» квітня 2019 року № 283, від «19» травня 2023 року № 502, від «03» травня 2024 року № 507, пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Дисертація є самостійною, завершеною науковою роботою, містить власне розуміння авторки щодо доцільності вдосконалення сімейного законодавства та відповідні пропозиції. В цілому, висновки проведеного дослідження характеризуються науковою новизною. Кількість і якість висновків дисертантки свідчать про науковий характер дослідження, що

відповідає науковому ступеню доктора філософії зі спеціальності 081 «Право», галузі знань «Право».

Враховуючи наведене, можна стверджувати, що висновки, сформульовані Галаш Альбіною Олександрівною у дисертації можна визнати такими, що мають характер наукової новизни і роблять значний внесок у рівень пізнання і розвитку проблем, які досліджуються.

Основні результати дисертаційного дослідження викладено у 10 наукових працях, зокрема трьох наукових статтях у виданнях України, визначених фаховими з юридичних наук, одній з яких – у періодичному науковому виданні іноземної держави, яка входить до складу ЄС, шести тезах доповідей на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях.

Виконання індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану здійснювалось відповідно до поставлених завдань та в повному обсязі, що відображено у відповідних висновках наукового керівника та кафедри при щорічному звітуванні аспірантки для переведення на наступний рік навчання.

Тому, зважаючи на викладене, слід зробити висновок, що представлене Галаш Альбіною Олександрівною наукове дослідження «Усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від «23» березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від «03» квітня 2019 року № 283, від «19» травня 2023 року № 502, від «03» травня 2024 року № 507), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а тому, рекомендується до попередньої експертизи дисертації та надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Після цього слово було надано рецензентам дисертаційного дослідження.

Сердечна І. Л., к. ю. н., доцентка: відзначила високий та глибокий науковий рівень дисертаційного дослідження, який відповідає рівню, змісту, науковим результатам та вимогам, що висунуті для дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

У дисертації чітко сформульована мета. Об'єкт та предмет дослідження визначені відповідно до встановлених вимог та дозволяють всебічно проаналізувати поставлену проблему, не виходячи за межі наукової спеціальності. Дисертація Альбіни Олександрівни написана

грамотно, сприймається легко та з інтересом.

Дисертація є цілісним фундаментальним дослідженням, виконана на належному теоретико-методологічному рівні та відрізняється глибиною правового аналізу, виваженістю й коректністю наукової полеміки, вмільм підбором матеріалу. У результаті проведеного дослідження авторка досягнула визначеної мети й виконала поставлені завдання. Сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Дисертація підготовлена на високому професійному рівні. Її структурна побудова є логічною та доцільною, що свідчить про виважений підхід до розкриття теми. Цінність роботи полягає у ґрунтовному аналізі теоретичних та практичних проблем усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями. При цьому відзначено вдалу структуру дисертаційної роботи.

Дисертантка здійснює аналіз поняття та правової природи інституту усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями, досліджено розвиток законодавства, яке діяло на українських землях, з питань усиновлення дітей іноземцями або за кордоном, проаналізовано міжнародний та європейський досвід правового регулювання усиновлення дитини громадянами, які проживають за кордоном або іноземцями, в тому числі за законодавством держав Європейського Союзу та законодавством Республіки Молдова, розкрито процедурний порядок провадження діяльності щодо усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями, досліджені особливості вирішення справи про усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями судом, особливості перегляду рішень про міжнародне усиновлення, проаналізовано особливості провадження діяльності з усиновлення дітей, – які перебувають за кордоном в умовах воєнного стану, досліджено правові основи захисту прав дітей, усиновлених громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями судом та консульськими установами, запропоновано вдосконалення норм сімейного законодавства, якими врегульовано питання усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями.

Основні результати дисертації достатньо повно викладено у 10 наукових працях, зокрема у 3 наукових статтях у фахових виданнях України, 1 наукова стаття у науковому періодичному виданні іншої держави, зокрема у періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувачки, 6 у збірниках тез матеріалів міжнародних наукових і науково-практичних конференціях.

При цьому, як і будь-яке оригінальне дослідження, воно має окремі дискусійні положення:

1. Авторка пропонує передбачити негайне виконання судових рішень у справах про усиновлення, а саме: якщо суд прийде до висновку про те, що затримка у виконанні рішення суду може призвести до негативних наслідків для заявників та усиновленої дитини, в тому числі для життя та здоров'я дитини. Однак, виникає питання, чи не відкриє це можливості для потенційного вивезення дитини за кордон ще до завершення можливості оскарження рішення суду про усиновлення такої дитини, коли може виявитися, що усиновлення дитини громадянами України, які проживають за її межами чи іноземцями може не відповідати інтересам дитини або порушити її права.

2. У дисертації авторка запропонувати передбачити можливість вирішення справи про усиновлення дитини громадянином України, який проживає за межами України або іноземцем за відсутності дитини, що усиновлюється у випадках, якщо участь дитини є неможливою у зв'язку із обставинами, що викликані військовою агресією російської федерації та введенням на території України військового стану, за наявності її усної або письмової згоди на усиновлення, якщо дитина здатна висловити таку згоду. На нашу думку, в такому випадку є доцільним зупинення провадження у справі до завершення дії обставин, які виключають участь дитини у судовому засіданні, оскільки думка дитини щодо усиновлення могла змінитися з моменту надання згоди на усиновлення до вирішення справи про її усиновлення в суді.

3. Авторка в дисертації обґрунтовує, що здійснення нагляду за дотриманням прав усиновленої дитини з боку консульської установи, якщо дитина проживає за кордоном або служби у справах дітей, якщо вона проживає в Україні є способом захисту сімейних прав та інтересів дитини, усиновленої громадянином України, який проживає за межами України або іноземцем. Втім виникає питання чи доцільно розглядати нагляд за дотриманням прав усиновленої дитини саме як спосіб захисту її сімейних прав та інтересів, якщо він спрямований не на поновлення порушеного сімейного права дитини, його визнання або встановлення, а на виявлення випадків порушення відповідного права, за наслідком якого є можливим ініціювання позову про скасування усиновлення або визнання його недійсним, які й будуть способами захисту сімейних прав та інтересів усиновленої дитини.

Слід зазначити, що викладені зауваження переважно мають дискусійний характер і тому суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи. Вони викликані інтересом до цього дослідження, новизною та актуальністю питань, що розкриваються авторкою.

Висновок щодо рецензованого дослідження. відповідає вимогам, встановленим Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283, від 19 травня 2023 року № 502, від 3 травня 2024 року № 507),

пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, є завершеною самостійною науково-дослідною роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукове завдання, що має істотне значення для науки сімейного права, а його авторка – **Галаш Альбіна Олександрівна** заслуговує на присудження їй освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Анікіна Г. В., к. ю. н., доцентка: зауважила, що у роботі Галаш А. О. дотриманий баланс розкриття усіх наукових поглядів в межах обраного напрямку. Рецензентка наголосила, що дисертація базується на джерельній базі, до якої включені наукові праці, в тому числі монографії, дисертації, наукові статті у періодичних виданнях, а також нормативно-правові акти що стосуються дослідження інституту усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями.

Окрім іншого, рецензентка відзначила високий науковий рівень дисертаційного дослідження. Робота Галаш А. О. характеризується оптимальною, продуманою дослідницькою стратегією та логікою розв'язання проблем, що підлягають науковому аналізу. Дисертантка показала глибокі теоретичні та практичні знання досліджуваної тематики, вміння самостійно узагальнювати і аналізувати нормативні акти, загальну та спеціальну літературу, судову практику, робити науково обґрунтовані висновки, формулювати визначення правових понять і пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується науковими доказами, структурою роботи й обраною здобувачкою методикою дослідження. Висновки й пропозиції роботи отримано із застосуванням традиційних й апробованих цивільно-правовою наукою методів (серед яких спеціальні та загальнонаукові методи дослідження). Структура роботи є логічною. Дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів.

Дисертанткою сформульовано об'єкт дослідження, а також його предмет. Мета дослідження визначена відповідно до його об'єкта та предмета, а саме розроблення науково-теоретичної концепції сучасного розуміння теоретико-правових та прикладних засад усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями, виявлення основних проблем, а також формування наукових висновків та пропозицій стосовно вдосконалення чинного сімейного законодавства у даній галузі дослідження. Викладені у розділах основної частини роботи положення, переконують у тому, що відповідні питання теоретично і практично важливі і є недостатньо вивченими в сімейно-правовій науці.

Праця базується на достатній джерельній базі (це роботи з сімейного права, законодавство іноземних країн, судові рішення). Зроблені по тексту дисертації посилання свідчать, що дослідження базується на працях науковців з зазначеної тематики, здобувачкою детально проаналізовано нормативно-правові акти. Положення, висновки та пропозиції, що виносяться здобувачкою на захист, додатково висвітлюють відомі в науці положення та сприяють продовженню і поглибленню досліджень судового захисту сімейних прав та інтересів усиновленого та усиновлювачів.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації обумовлюється тим, що дисертація Галаш А. О. є одним з перших в Україні комплексних наукових досліджень проблематики усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями. Низка теоретичних положень, висновків і рекомендацій дисертантки мають наукову новизну і практичну значимість і є достатніми для роботи такого рівня.

На думку рецензентки, аргументованим є визначення поняття усиновлення дітей громадянами України, які проживають за межами України та іноземцями як особливий інститут сімейного права, який врегульовує три групи правовідносин: а) правовідносини між особою, яка бажає усиновити дитину та органом, уповноваженим здійснювати провадження діяльності у сфері усиновлення дитини; б) правовідносини між особою, яка подала заяву про усиновлення дитини та відповідним юрисдикційним органом, який розглядає справу про усиновлення і приймає відповідне рішення, за відповідною участю у них Національної соціальної сервісної служби України, органу опіки та піклування, родичів усиновлювача, рідних батьків усиновленої дитини, кровних родичів усиновленої дитини, інших учасників правовідносин щодо влаштування дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування; в) правовідносини, що виникають за участю усиновлювача щодо здійснення ним обов'язків щодо виховання та утримання усиновленої дитини та здійснення нагляду уповноваженим органом за станом виконання цих обов'язків усиновлювачів.

Цінним, на думку рецензентки, є висновок здобувачки у роботі щодо того, що поза увагою законодавця залишилася можливість оскарження рішення консульської установи у разі, якщо воно порушує права та інтереси усиновлювачів та усиновленої дитини, а тому слід передбачити можливість скасування усиновлення, якщо рішення про усиновлення, прийняте консульською установою порушує права та законні інтереси усиновлювача, усиновленої дитини, її батьків.

Рецензентка відзначила науковий внесок здобувачки щодо дослідження зарубіжного досвіду правового регулювання здійснення міжнародного усиновлення за законодавством Болгарії, Естонії, Іспанії, Латвії, Молдови, Німеччини, Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини, Франції, Чехії, Швейцарії.

Позитивно оцінюючи дисертацію А. О. Галаш рецензентка звернула увагу й на те, що у дисертаційному дослідженні мають місце суперечливі положення, які потребують пояснень. Зокрема, доцільно було б розглянути більш детально питання впровадження міжнародного та європейського досвіду здійснення міжнародного усиновлення у сімейне законодавства України. На жаль, дослідження зарубіжного досвіду правового регулювання усиновлення дитини громадянами, які проживають за кордоном або іноземцями, не отримало свого продовження у його пропозиціях щодо його імплементації, що було б особливо цінним та своєчасним в контексті євроінтеграційних процесів.

Додаткового обґрунтування потребують пропозиції авторки щодо встановлення обов'язку суду при врахуванні матеріального становища особи, яка бажає усиновити дитину відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 224 Сімейного кодексу України забезпечити утримання усиновленої дитини її усиновлювачами в обсязі, не меншому за розмір мінімального рівня доходу на особу, встановленого для регіону країни постійного проживання заявників, а у випадку, якщо дохід заявників не дозволяє забезпечити утримання дитини в обсязі, не меншому за розмір мінімального рівня доходу на особу, передбачити обов'язок суду відмовити у задоволенні заяви про усиновлення дитини. Слід уточнити, якими документами може підтверджуватися здатність усиновлювача матеріально забезпечувати дитину і чи можуть бути враховані судом не лише доходи у вигляді заробітної плати, а й інші доходи, в тому числі від використання відповідного майна, а також чи може бути врахована вартість нерухомого майна, що знаходиться у власності усиновлювача як здатність усиновлювача матеріально забезпечувати дитину.

Потребує уточнення позиція авторки щодо того, що в судовій практиці щодо усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями склалася неоднозначна ситуація щодо змісту судового контролю за відповідністю усиновлення дитини громадянами України, які проживають за кордоном або іноземцями інтересам дитини. Бажано детальніше пояснити дане положення.

Разом з цим, наявність окремих недоліків та дискусійних положень дисертації суттєво не зменшують її наукову значущість, не знижують позитивну оцінку роботи та її цінність.

Висновок щодо рецензованого дослідження. Дисертаційне дослідження **Галаш Альбіни Олександрівни** на тему **«Усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями»**, відповідає вимогам, встановленим Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283, від 19 травня 2023 року № 502, від 3 травня 2024 року № 507), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, є завершеною самостійною науково-дослідною роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукове завдання, що має істотне значення для науки цивільного права, а її авторка – **Галаш Альбіна Олександрівна** заслуговує на присудження їй освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Завідувачка кафедри цивільного права та процесу, докторка юридичних наук, професорка Гринько С.Д. зазначила, що тематика дослідження усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами, та іноземцями є надзвичайно актуальною з кількох причин. По-перше, вона стосується долі тисяч дітей, які з різних причин залишилися без батьківської опіки. В умовах сучасного світу, коли українці проживають і працюють у багатьох країнах, можливість усиновлення дітьми українськими громадянами, які мешкають за кордоном, стає все більш актуальною. Це дає шанс дітям не втрачати зв'язок зі своєю культурою, мовою та національною ідентичністю. По-друге, міжнародне усиновлення за участю іноземців також заслуговує на увагу. Воно відкриває можливості для дітей знайти родину, яка готова надати їм любов, підтримку і всі необхідні умови для повноцінного розвитку. Водночас, це питання потребує ретельного контролю та регулювання з боку держави, щоб запобігти можливим зловживанням і захистити права дітей. По-третє, у сфері усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами, та іноземцями є ряд проблем практичного характеру, наукове опрацювання яких дозволило удосконалити відповідну судову та правозастосовчу практику; потребує удосконалення й відповідне законодавство про міжнародне усиновлення. Зазначені обставини зумовлюють актуальність та важливість тематики усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами, та іноземцями. Певною мірою дане дисертаційне дослідження дозволяє вирішити ряд теоретико-правових та прикладних проблем, які виникають у зазначеній сфері наукового дослідження.

Разом з тим дисертація не позбавлена певних недоліків. Зокрема слід було більшу увагу приділити питанню розгляду справи про усиновлення та прийняття рішення про усиновлення дитини, яка перебуває за межами України, консульською установою. Це дозволило б авторці зробити своє дослідження більш цілісним та комплексним у тому напрямку, який обрала авторка.

Однак, можемо дійти висновку, що викладені зауваження викликані інтересом до цього дослідження, новизною та актуальністю питань, що розкриваються авторкою, тому суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Альбіни Галаш «Усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями» відповідає галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право та вимогам підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії.

Професорка кафедри міжнародного та європейського права, докторка юридичних наук, професорка Кожевнікова В.О. зазначила, що дисертація Альбіни Галаш характеризується оптимальною, продуманою дослідницькою стратегією та логікою розв'язання проблем, що підлягають науковому аналізу. Висновки дисертації зроблено із застосуванням низки загальнонаукових та галузевих методів і прийомів, використання яких зумовлене її метою, задачами, предметом і об'єктом дослідження.

Структура дисертаційної роботи є продуманою і цілком логічною щодо предмету дослідження і поставленої мети. Для авторської концепції суттєве значення має кожен із розділів, оскільки такий виклад обґрунтовує висновки щодо усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями.

Зокрема слід підтримати позицію авторки у висновку про те, що усиновлення дітей громадянами України, які проживають за межами України та іноземцями має розглядатися як особливий інститут сімейного права, який врегульовує три групи правовідносин: а) правовідносини між особою, яка бажає усиновити дитину та органом, уповноваженим здійснювати провадження діяльності у сфері усиновлення дитини; б) правовідносини між особою, яка подала заяву про усиновлення дитини та відповідним юрисдикційним органом, який розглядає справу про усиновлення і приймає відповідне рішення, за відповідною участю у них Національної соціальної сервісної служби України, органу опіки та піклування, родичів усиновлювача, рідних батьків усиновленої дитини, кровних родичів усиновленої дитини, інших учасників правовідносин щодо влаштування дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування; в) правовідносини, що виникають за участю усиновлювача щодо здійснення ним обов'язків щодо виховання та утримання усиновленої дитини та здійснення нагляду уповноваженим органом за станом виконання цих обов'язків усиновлювачів.

Позитивно можна відзначити дослідження розвитку правового регулювання здійснення усиновлення дітей іноземцями за законодавством, яке діяло на українських землях.

На думку професорки, при дослідженні інституту усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями слід було з'ясувати більш детально питання захисту прав дітей, усиновлених громадянами держави, які проживають за її межами, та іноземцями Європейським судом з прав людини та Судом Європейського Союзу, а також запропонувати пропозиції щодо удосконалення законодавства України про міжнародне усиновлення на підставі досліджуваного

зарубіжного досвіду правового регулювання усиновлення дитини громадянами, які проживають за кордоном або іноземцями.

Професоркою було наголошено, що дисертація Альбіни Галаш є самостійною працею, має творчий характер, є завершеним науковим дослідженням, що за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішення поставлених наукових проблем, теоретичним рівнем та практичною значимістю, достовірністю та обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії спеціальності 081 «Право».

Доцентка кафедри цивільного права та процесу, докторка філософії, доцентка Грицишина Л. В. відзначила актуальність теми дисертаційного дослідження, вдалу структуру дисертації, що дозволило дисертантці у достатній мірі виконати поставлені задачі. На її думку, на увагу заслуговують особливості підходу здобувачки щодо розкриття поняття та правової природи усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями, дослідження теоретико-правових та прикладних проблем у сфері міжнародного усиновлення.

Дисертанткою дотримано високий науковий рівень проведення дослідження, що дозволило зробити необхідні для роботи висновки. Містить робота й ряд пропозицій практичного спрямування стосовно удосконалення чинного законодавства, які у цілому можуть бути підтримані на шляху їх впровадження в нормопроектувальній діяльності.

Вона вказала на те, що здобувачка вдало запропонувала зміни до окремих положень законодавства про усиновлення, в тому числі щодо гармонізації положень Сімейного кодексу України та Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей в частині використання термінології, визначеної у Сімейному кодексі України; спрощення порядку подання заяви з метою постановки на облік як особи, яка бажає усиновити дитину громадянами України, які проживають за межами України та іноземцями; встановити обов'язок суду при врахуванні матеріального становища особи, яка бажає усиновити дитину відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 224 Сімейного кодексу України забезпечити утримання усиновленої дитини її усиновлювачами в обсязі, не меншому за розмір мінімального рівня доходу на особу, встановленого для регіону країни постійного проживання заявників; передбачити негайне виконання судових рішень у справах про усиновлення, якщо суд прийде до висновку про те, що затримка у виконанні рішення суду може призвести до негативних наслідків для заявників та усиновленої дитини, в тому числі для життя та здоров'я дитини; передбачити можливість оскарження рішення консульської установи про усиновлення в порядку скасування усиновлення.

Водночас, на думку Лариси Валеріївни, потребує додаткового обґрунтування запропонована авторкою пропозиція у справі про усиновлення дитини іноземцем або особою без громадянства передбачити

обов'язкову участь представника консульської установи відповідної держави, у разі, якщо усиновлення здійснюється особами, які постійно проживають за межами України.

Грицишина Л. В. підтримала виступаючих у тому, що дисертація Альбіни Галаш є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що повністю відповідає вимогам підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії спеціальності 081 «Право».

Головуюча на засіданні – доцентка кафедри цивільного права та процесу, кандидатка юридичних наук, доцентка Якимчук С. О. зазначила у підсумку, що дисертація Галаш А. О. відповідає вимогам, які ставляться до дисертацій, в тому числі вимогам, спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від «23» березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283, від 19 травня 2023 року № 502, від 3 травня 2024 року № 507), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та може бути рекомендована до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право у разовій спеціалізованій вченій раді. За результатами обговорення дисертаційної роботи Альбіни Олександрівни Галаш на тему «Усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями» присутні вирішили запропонувати

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження **ГАЛАШ Альбіни Олександрівни** на тему **«Усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями»**, поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право

Актуальність дослідження. Інститут усиновлення є одним із найважливіших інститутів сімейного права, поряд із інститутом шлюбу, сім'ї та батьківства, виступаючи з одного боку способом захисту сімейних прав та інтересів дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з іншого – будучи юридичним фактом, що зумовлює набуття особами, які усиновили дитину батьківських прав та обов'язків; для усиновителів – це й забезпечення можливості набуття ними такого важливого особистого немайнового права, як право на батьківство (материнство). В той же час, зважаючи на юридичне визнання пріоритету

прав та інтересів дитини перед правами та інтересами інших учасників сімейних відносин, важливим є забезпечення дієвого процесуального механізму здійснення усиновлення в аспекті забезпечення попередження можливих порушень сімейних прав та інтересів дитини, особливо якщо усиновлення здійснюється громадянами України, які проживають за її межами або іноземцями, що зумовить зміну місця проживання дитини та залишить в якості чинника, який дозволить забезпечити контроль за дотриманням прав усиновленої дитини, умовами її проживання лише здійснення передбаченого законодавством нагляду. В той же час, як в сучасній правовій доктрині, так і в судовій практиці виникає чимало проблем, які ведуть до окремих порушень прав та інтересів дитини в процесі її усиновлення іноземцями та особами без громадянства, а також громадянами України, які проживають за її межами.

Україна як учасник Угоди про асоціацію з Європейським Союзом та кандидат у члени цього політико-економічного державоподібного утворення з елементами міжнародної організації, здійснює адаптацію свого законодавства до права Європейського Союзу, а також Ради Європи (в тому числі приватного), оскільки право останньої також визнається частиною права Європейського Союзу. Одним із таких напрямків є наближення положень сімейного права України до положень приватного права держав-членів Ради Європи та Європейського Союзу, яке відбувається в тому числі через правове регулювання усиновлення дітей іноземними громадянами (міжнародне усиновлення) на рівні універсальних та регіональних актів міжнародного права.

Вище викладене зумовлює необхідність та актуальність поглибленого дослідження питання усиновлення дитини громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями, а також теоретико-правових та прикладних проблем у даній сфері дослідження.

Науково-теоретичною базою дисертації є теоретичні розробки, праці відомих вчених-юристів, представників сімейно-правової доктрини, таких як: І. В. Апопій, К. І. Березовська, В. І. Борисова, Г. О. Блінова, В. А. Ватрас, Л. Р. Вітренко, В. А. Гайчук В. А., К. М. Глиняна, І. О. Гожій, В. П. Гопанчук, О. О. Грабовська, О. В. Губанова, А. В. Гузь, Л. Є. Гузь, С. С. Журило, Л. М. Зілковська (Токарчук), М. М. Іванова, О. О. Коваленко, І. В. Ковальчук, Л. А. Кондрат'єва, Н. П. Косенко, Л. В. Красицька, М. В. Логвінова, О. В. Мельник, В. П. Мироненко, А. І. Мосейчук, А. С. Олійник, С. А. Пилипенко, О. П. Письменна, Н. В. Погорецька, І. Е. Ревуцька, З. В. Ромовська, П. І. Салюк, Я. С. Тубольцева, В. М. Чернега, Л. І. Шаповал та інші науковці. Зазначені вчені внесли значний вклад у наукове дослідження інституту усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями. В той же час, комплексного дисертаційного дослідження усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями наразі не проводилося. Окремі питання здійснення усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями

розглядалися в дисертаціях О. В. Губанової «Організаційно-правове регулювання усиновлення в Україні» (2011), Л. М. Зілковської «Правове регулювання усиновлення в Україні» (2002), Н. П. Косенко «Усиновлення як інститут сімейного права» (2014) та А. І. Мосейчук «Усиновлення іноземцем дитини за законодавством України та країн Європейського Союзу (порівняльно-правове дослідження)». У зв'язку із цим, дана тема є актуальною і потребує окремого наукового дослідження, як з точки зору теорії сімейного права так і з точки зору практичного застосування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації затверджена (протокол № 5 від 29 жовтня 2020 року) вченою радою Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова та узгоджується з темами кафедри цивільного права та процесу Університету на 2017-2023 роки «Актуальні питання правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів» (державний реєстраційний номер 0117U000105) та на 2024–2030 роки «Актуальні питання правового регулювання здійснення та захисту особистих немайнових і майнових прав суб'єктів приватного права» (державний реєстраційний номер 0124U002539), що є складовими частинами наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова на 2017-2026 роки (державний реєстраційний номер 01178U000103)).

Мета і завдання дисертації. Мета полягає у розробленні науково-теоретичної концепції сучасного розуміння теоретико-правових та прикладних засад усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями, виявлення основних проблем, а також формування наукових висновків та пропозицій стосовно вдосконалення чинного сімейного законодавства у даній галузі дослідження.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконати такі **завдання:**

- на підставі вивчення досягнень сімейно-правової доктрини здійснити аналіз поняття та правової природи інституту усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями;
- дослідити розвиток законодавства, яке діяло на українських землях, з питань усиновлення дітей іноземцями або за кордоном,
- проаналізувати міжнародний та європейський досвід правового регулювання усиновлення дитини громадянами, які проживають за кордоном або іноземцями, в тому числі за законодавством держав Європейського Союзу та законодавством Республіки Молдова;
- розкрити процедурний порядок провадження діяльності щодо усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями;

- дослідити особливості вирішення справи про усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями судом, особливості перегляду рішень про міжнародне усиновлення;
- проаналізувати особливості провадження діяльності з усиновлення дітей, – які перебувають за кордоном в умовах воєнного стану;
- дослідити правові основи захисту прав дітей, усиновлених громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями судом та консульськими установами;
- запропонувати науково-обґрунтовані пропозиції по вдосконаленню норм сімейного законодавства, якими врегульовано питання усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями.

Об'єктом дослідження є сімейні, цивільні процесуальні та адміністративні процесуальні відносини, пов'язані із усиновленням дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями.

Предметом дослідження є наукові погляди, ідеї, концепції, теорії, положення чинного законодавства та правової доктрини щодо визначення правової природи усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями.

Методологія дослідження. Достовірність результатів наукового дослідження забезпечується використанням таких методів дослідження: діалектичного, формально-логічного, системно-структурного, історико-правового, порівняльно-правового. Їх використання дозволило визначити правову природу та особливості інституту усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями. Зокрема, *формально-логічний* метод дав можливість з'ясувати особливості здійснення провадження діяльності у сфері усиновлення праввідносинах, що передують вирішенню справи про усиновлення дітей іноземцями та громадянами України, які проживають за межами України (в тому числі в умовах правового режиму воєнного стану), а також особливості прийняття рішень про усиновлення судом та консульськими установами, процесуальні аспекти захисту прав усиновлених дітей органами, які прийняли рішення про її усиновлення (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2). *Системно-структурний* метод дозволив у підрозділі 1.1 розкрити перелік спеціальних ознак усиновлення громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями як інституту сімейного права. У підрозділі 1.2 використано *історико-правовий* метод, що дозволило дослідити особливості правового регулювання усиновлення дітей іноземцями та за кордоном за законодавством, яке раніше діяло на українських землях. *Порівняльно-правовий* метод дав змогу дослідити відмінності у правовому регулюванні захисту сімейних прав та інтересів судом за законодавством інших держав (підрозділ 1.3).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що робота є першим в Україні комплексним науковим дослідженням теоретико-правових та прикладних питань здійснення усиновлення дітей громадянами України, які проживають за межами України та іноземцями.

За результатами проведеного дослідження сформульовано та обґрунтовано такі наукові положення:

уперше:

1) визначено усиновлення дітей громадянами України, які проживають за межами України та іноземцями як особливий інститут сімейного права, який врегульовує три групи правовідносин: а) правовідносини між особою, яка бажає усиновити дитину та органом, уповноваженим здійснювати провадження діяльності у сфері усиновлення дитини; б) правовідносини між особою, яка подала заяву про усиновлення дитини та відповідним юрисдикційним органом, який розглядає справу про усиновлення і приймає відповідне рішення, за відповідною участю у них Національної соціальної сервісної служби України, органу опіки та піклування, родичів усиновлювача, рідних батьків усиновленої дитини, кровних родичів усиновленої дитини, інших учасників правовідносин щодо влаштування дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування; в) правовідносини, що виникають за участю усиновлювача щодо здійснення ним обов'язків щодо виховання та утримання усиновленої дитини та здійснення нагляду уповноваженим органом за станом виконання цих обов'язків усиновлювачів;

2) визначені спеціальні ознаки усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями як інституту сімейного права, а саме: а) подвійне правове регулювання правовідносин, що виникають у процесі усиновлення – як загальними нормами, якими передбачаються умови, порядок здійснення усиновлення та його правові наслідки, так і спеціальними нормами, якими визначаються особливі умови здійснення усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями; б) окремі вимоги щодо постановки на облік та здійснення обліку осіб, які бажають усиновити дитину і дітей, які підлягають усиновленню; в) особливий перелік документів, що подаються з метою постановки на облік для усиновлення дитини; г) здійснення такого обліку Нацсоцслужбою; д) у разі перебування дитини за кордоном – несудовий порядок прийняття рішення про усиновлення та суміщення органу, до якого здійснюється звернення з метою усиновлення та того, який приймає рішення; е) у разі, якщо усиновлювач є іноземцем – особливі вимоги, які ставляться до усиновлювача та усиновленої дитини; обмеження принципу таємності усиновлення у разі, якщо між Україною та державою громадянства або постійного проживання іноземця немає договору про надання правової допомоги, а законодавство відповідної держави не передбачає, що усиновлення є таємним; необхідність отримання згоди Нацсоцслужби для вирішення питання про усиновлення дитини; дія принципів збереження громадянства України за усиновленою дитиною до досягнення нею вісімнадцяти років; забезпечення усиновленій дитині прав в обсязі не меншому, ніж це встановлено сімейним законодавством; здійснення

нагляду за дитиною, яка усиновлена іноземцем і проживає за межами України відповідною консульською установою;

3) запропоновано гармонізувати положення Сімейного кодексу України та Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей в частині використання термінології, визначеної у Сімейному кодексі України: запропоновано замінити поняття «кандидат в усиновлювачі» поняттям «особа, яка бажає усиновити дитину» та «особа, яка поставлена на облік як особа, яка бажає усиновити дитину» для позначення особи, яка поставлена на відповідний облік Національною соціальною сервісною службою України, «заява про взяття на облік кандидатів в усиновлювачі» на «заява про взяття на облік осіб, які бажають усиновити дитину» для позначення заяви, яка подається з метою постановлення на облік як особи, яка бажає усиновити дитину, а для позначення осіб, які подають відповідну заяву про постановку на облік – передбачити використання поняття «громадяни/іноземці/особи, які звертаються із заявою про постановку на облік осіб, які бажають усиновити дитину» або «заявник»;

4) визначено особу, яка бажає усиновити дитину як спеціальний правовий статус, який означає набуття громадянином України, який проживає за межами України та іноземцем спеціального правового статусу особи, яка вправі ознайомлюватися із документами, що стосуються дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в тому числі особистого та медичного характеру, якщо це здійснюється з метою потенційного усиновлення однієї або кількох з них; право знайомитися з дитиною та встановлювати контакт з метою створення сприятливих умов для подальшого усиновлення дитини; ініціювати процес усиновлення дитини в суді або консульській установі, залежно від місця проживання дитини; право вимагати документи та інформацію, яка необхідна для здійснення процесу усиновлення дитини, а також обов'язок дотримуватися обмежень та зобов'язань, передбачених Сімейним кодексом України, Порядком № 905 та іншими документами з питань здійснення процесу усиновлення;

5) запроваджено альтернативний порядок подання заяви з метою постановки на облік як особи, яка бажає усиновити дитину громадянами України, які проживають за межами України та іноземцями через подання заяви про взяття на облік як особи, яка бажає усиновити дитину, як особисто, так і через Єдиний державний вебпортал електронних послуг у разі, коли вони пройшли електронну ідентифікацію та автентифікацію з використанням інтегрованої системи електронної ідентифікації, кваліфікованого електронного підпису або інших засобів електронної ідентифікації, які дають змогу однозначного встановлення особи відповідно до положень п. 22-1 Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей;

б) спрощено порядок подання заяви з метою постановки на облік як особи, яка бажає усиновити дитину громадянами України, які проживають за межами України та іноземцями шляхом вилучення положення наказу Міністерства соціальної політики України від 17 листопада 2011 року № 445 про вимоги до оформлення справи та положення, що у разі порушення цих вимог справа повертається заявнику або представнику без розгляду як таких, що є формальними і такими, що ставлять громадян України, які проживають за межами України та іноземців у не вигідне положення порівняно із громадянами України, які постійно проживають в Україні і є дискримінаційними;

7) запропоновано встановити обов'язок суду при врахуванні матеріального становища особи, яка бажає усиновити дитину відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 224 Сімейного кодексу України забезпечити утримання усиновленої дитини її усиновлювачами в обсязі, не меншому за розмір мінімального рівня доходу на особу, встановленого для регіону країни постійного проживання заявників (за відсутності такого соціального стандарту – в обсязі, не меншому за розмір держави громадянської належності заявників або одного з них (у разі різного громадянства у заявників – за законодавством тієї держави, яка передбачає більший обсяг мінімального рівня доходу на особу), за відсутності такого соціального стандарту – в обсязі, не меншому за розмір прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, передбачений законодавством України). У випадку, якщо дохід заявників не дозволяє забезпечити утримання дитини в обсязі, не меншому за розмір мінімального рівня доходу на особу, суд відмовляє у задоволенні заяви про усиновлення дитини;

8) запропоновано у справі про усиновлення дитини іноземцем або особою без громадянства передбачити обов'язкову участь представника консульської установи відповідної держави, у разі, якщо усиновлення здійснюється особами, які постійно проживають за межами України;

9) обґрунтовано необхідність впровадження оскарження рішення консульської установи про усиновлення дитини у разі, якщо воно порушує права та інтереси усиновлювачів та усиновленої дитини, до суду в порядку передбаченому ст. 238 СК України для скасування усиновлення.

удосконалено:

9) розуміння усиновлення як правовідносин між усиновлювачем – громадянином України або іноземцем та усиновленою дитиною, за відповідною участю у них родичів усиновлювача, рідних батьків усиновленої дитини, кровних родичів усиновленої дитини, юрисдикційного органу, який розглядає справу про усиновлення і приймає відповідне рішення, органу опіки та піклування, інших учасників правовідносин щодо влаштування дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування; як юридичного акту суду або іншого уповноваженого юрисдикційного органу, що приймає рішення про усиновлення та усиновлювача, що вчиняє юридично значимі дії для здійснення процесу усиновлення;

10) пропозиції щодо удосконалення порядку застосування норм, якими визначений перелік хвороб, які не дають особі бути усиновлювачем або мати статус особи, яка бажає усиновити дитину, а саме: тривала хвороба, яка перешкоджає виконувати свої батьківські обов'язки усиновлювачем або може перешкодити зробити це в майбутньому особою, яка бажає усиновити дитину, може бути підтверджена медичним висновком закладу охорони здоров'я держави перебування або громадянської належності особи, що виданий у порядку, передбаченому законодавством відповідної держави;

11) питання негайного виконання судових рішень у справах про усиновлення, а саме: запропоновано передбачити у законодавстві можливість негайного виконання судового рішення у справах про усиновлення неповнолітньої або малолітньої дитини, якщо суд прийде до висновку про те, що затримка у виконанні рішення суду може призвести до негативних наслідків для заявників та усиновленої дитини, в тому числі для життя та здоров'я дитини;

12) законодавство про можливість зміни імені, прізвища та по батькові усиновленої дитини, а саме: запропоновано передбачити у Сімейному кодексі України, якщо звичай національної меншини, до якої належать усиновлювачі або один з них не передбачає використання по батькові, за заявою усиновлювачів по батькові усиновленої особи може бути виключене;

13) законодавство про можливість вирішення справи про усиновлення дитини громадянином України, який проживає за межами України або іноземцем за відсутності дитини, що усиновлюється у випадках, якщо участь дитини є неможливою у зв'язку із обставинами, що викликані військовою агресією російської федерації та введенням на території України військового стану, за наявності її усної або письмової згоди на усиновлення, якщо дитина здатна висловити таку згоду;

14) законодавство про можливість усиновлення дитини громадянином України, який проживає за межами України або іноземцем в умовах правового режиму воєнного стану, а саме: уточнено, що таке усиновлення є неможливим у разі, якщо особою, яка бажає усиновити дитину є особи, які проживають на території держави-агресора або держав, які здійснюють сприяння державі-агресору, або іноземці, що є громадянами держави-агресора або однієї з держав, які здійснюють сприяння державі-агресору; запропоновано ряд заходів щодо цифровізації процесів ознайомлення громадян України, які проживають за межами України та іноземців з інформацією про дітей, які можуть бути усиновлені, проведення знайомства осіб, які бажають усиновити дитину з дитиною, подання документів, які стосуються взяття на облік особи, яка бажає усиновити дитину, її інформування про дітей, які можуть бути усиновлені, отримання згоди Нацсоцслужбою, а також отримання рішень за відповідними заявами;

набули подальшого розвитку:

15) наукові позиції щодо особливостей постановки на облік та здійснення обліку осіб, які бажають усиновити дитину і дітей, які підлягають усиновленню, а саме: запропоновано передбачити при поданні нотаріально засвідченої згоди другого з подружжя на усиновлення дитини причини усиновлення тільки одним із подружжя не тільки щодо громадян України, які проживають за межами України та іноземців при подачі заяви про їх постановку на облік як осіб, які бажають усиновити дитину, а й при подачі такої заяви громадянами України, які постійно проживають на території України;

16) вчення про досудовий і судовий етапи усиновлення, а саме визначено, що: провадження діяльності щодо усиновлення у правовідносинах, що передують вирішенню справи про усиновлення дітей іноземцями та громадянами України, які проживають за межами України можна розглядати як досудовий процес усиновлення дитини, за умови, якщо дитина проживає на території України, або процес усиновлення, що передує вирішенню справи про усиновлення у випадку усиновлення дитини, яка проживає за межами України, оскільки в другому випадку прийняття рішення про усиновлення здійснюють консульські установи (якщо дитина є громадянином України) або інші уповноважені органи (якщо дитина є громадянином іншої держави і міжнародне усиновлення підпорядковується законодавству іншої держави);

17) наукові погляди щодо визначення міжнародного та європейського досвіду правового регулювання усиновлення дитини громадянами, які проживають за кордоном або іноземцями;

18) наукові дослідження законодавства, яке діяло на українських землях і врегульовувало особливості усиновлення дітей іноземцями або за кордоном.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Теоретичні та прикладні висновки і рекомендації дисертаційного дослідження можуть бути використані:

– у науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальших загальнотеоретичних наукових досліджень інституту усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями;

– у навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Сімейне право», «Проблеми сімейного права» (акт про реалізацію результатів наукових досліджень в освітній процес Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова від 30.04.2024 року);

– у нормотворчому процесі – для удосконалення сімейного законодавства в частині правового регулювання усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження Галаш Альбіни Олександрівни у законотворчу діяльність від 09.05.2024 року № 04-26/18-2024/102537 (1560525));

– у правозастосовній діяльності судових та інших юрисдикційних органів – при вирішенні спорів, що виникають із сімейних правовідносин.

Особистий внесок здобувачки. Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею. Сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, отримані авторкою самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження оприлюднено на таких наукових та науково-практичних конференціях та круглих столах: XXVI щорічній звітній науковій конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави» (м. Хмельницький, 12 березня 2022 року), XX науково-практичній конференції «Доктрина приватного права: традиції та сучасність» (м. Харків, 22 лютого 2022 року), Міжнародній науково-практичній конференції «Правові, управлінські та економічні засади розбудови європейських цінностей в Україні» (м. Хмельницький, 20 травня 2022 року), V Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції, присвяченій світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова «Правові засади організації та здійснення публічної влади» (м. Хмельницький, 18 червня 2022 року), Міжнародній науковій конференції, присвяченій 30-річчю Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Двадцять перші осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 6 жовтня 2022 року), всеукраїнському круглому столі «Актуальні проблеми здійснення та захисту сімейних прав та інтересів: виклики війни» (м. Хмельницький, 25 листопада 2023 року).

Публікації. Сформульовані в дисертації положення і висновки викладено у десяти публікаціях, з яких: три наукові статті у журналах і збірниках, що входять до переліку фахових наукових видань України, одна стаття в періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувачки (Knowledge, Education, Law, Management, Польща), а також у шести тезах виступів на науково-практичних заходах.

Список опублікованих праць за темою дисертації:

1. Соловей А, О. Особливості правового регулювання усиновлення дітей іноземцями за сімейним законодавством зарубіжних держав. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право.* 2022. Випуск 72. Частина 1. С. 161-165. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/09/NVUzhNU_72_ch1.pdf. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.72.27>.

2. Соловей А. О. Усиновлення дітей іноземцями за сімейним законодавством, що було чинним на українських землях протягом X–XXI століть. *Університетські наукові записки*. 2022. № 4 (88). С. 30-38. URL: https://unz.univer.km.ua/article/view/88_30-38/330. DOI: <https://doi.org/10.37491/UNZ.88.3>.

3. Соловей А. О. Усиновлення дітей іноземцями, які проживають за межами України: до питання про процесуальні особливості та правові наслідки. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. Випуск 3. С. 125-129. URL: <http://app.wunu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/06/3-2022.pdf>. DOI: <https://doi.org/10.35774/app2022.03.125>.

4. Соловей А. О. Особливості провадження діяльності з усиновлення дітей, які перебувають за кордоном в умовах воєнного стану. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2022. № 8 (52). С. 268-272. URL: <http://kelmczasopisma.com/ua/downloadfile/10065>. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.8.42>.

5. Соловей А. О. Зарубіжний досвід здійснення усиновлення дітей іноземними громадянами Збірник тез XXVI щорічної звітної наукової конференції науково- педагогічних працівників, докторантів та аспірантів Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова : *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави* (м. Хмельницький, 12 березня 2022 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 48-49.

6. Соловей А. О. До питання про особливості визначення порядку усиновлення дитини – громадянина України іноземцем в правовій доктрині та законодавстві України. *Доктрина приватного права: традиції та сучасність: XX науково-практична конференція* (м. Харків, 22 лютого 2022 року). Харків, 2022. С. 478-481.

7. Соловей А. О. Усиновлення дітей іноземними громадянами в контексті імплементації правових актів Європейського Союзу та Ради Європи у законодавстві України. Міжнародна науково-практична конференція «*Правові, управлінські та економічні засади розбудови європейських цінностей в Україні*» (м. Хмельницький, 20 травня 2022 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 94-97.

8. Соловей А. О. Правові основи здійснення нагляду за дотриманням прав дітей, усиновлених іноземцями. *Правові засади організації та здійснення публічної влади*. V Міжнародна науково-практична інтернет-конференція, присвячена світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 18 червня 2022 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 350-352.

9. Соловей А. О. Процесуальні аспекти здійснення усиновлення дитини іноземцями та особами без громадянства. *Двадцять перші осінні*

юридичні читання: збірник тез Міжнародної наукової конференції, присвяченої 30-річчю Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (м. Хмельницький, 6 жовтня 2022 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 167-169.

10. Соловей А. О. Провадження діяльності з усиновлення дітей, які перебувають за кордоном в умовах воєнного стану: питання захисту сімейних прав та інтересів дитини. *Актуальні проблеми здійснення та захисту сімейних прав та інтересів: виклики війни*: збірник тез всеукраїнського круглого столу (м. Хмельницький, 25 листопада 2023 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 102-106.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана грамотною українською мовою, стиль викладення матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі.

Відповідність дисертації науковій спеціальності. Дисертаційна робота Галаш Альбіни Олександрівни на тему «Усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями» відповідає галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження містить посилання на згадані авторкою у тексті джерела інформації при використанні ідей, розробок, тверджень, дотримано положення законодавства про авторські права, надано повну та достовірну інформацію про результати наукової діяльності, а також використані методи дослідження. Вказане дозволяє зробити висновок про дотримання дисертанткою вимог академічної доброчесності.

Рекомендація дисертації до захисту. Дисертаційна робота Галаш Альбіни Олександрівни є одним з перших в Україні комплексних досліджень теоретико-правових та прикладних питань здійснення усиновлення дітей громадянами України, які проживають за межами України та іноземцями. Водночас дисертації притаманні окремі спірні моменти. Щодо неї може бути висловлено окремі недоліки, які, однак, не впливають на якість розкриття теми роботи та загальну позитивну оцінку.

Дисертація Галаш Альбіни Олександрівни на тему «Усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283, від 19 травня 2023 року № 502, від 3 травня 2024 року № 507), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, та може бути рекомендована до захисту в разовій

спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 Право

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження Галаш Альбіни Олександрівни на тему «Усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право.

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Галаш Альбіни Олександрівни на тему «Усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями» відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283, від 19 травня 2023 року № 502, від 3 травня 2024 року № 507), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Галаш Альбіни Олександрівни на тему «Усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями», до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 Право.

Професорсько-викладацький склад кафедри цивільного права та процесу, кафедри міжнародного та європейського права, запрошені науково-педагогічні працівники з правом голосу, проголосували одноголосно:

«за» – 19; «проти» – немає; «утримались» – немає.

Головуюча на засіданні:

кандидатка юридичних наук, доцентка,
заступниця завідувача кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова

Світлана ЯКИМЧУК